

Schriftlezing: Marcus 12:13-17; Romeinen 13:1-7

Tekst: Zondag 39

Ps. 78:1,2

Ps. 25:4,5,6

Gez. 30:1,2,3,4,5,6,7

Lb. 147:1,2,3,4,5,6

Lb. 281:1,2,3,4

Gehouden te: Baflo, 30-12-12 (14.30 u.)

Thema: Jezus en de keizer: het beeld en de beeldenaar. Wordt het kruis of munt? ¹

Gemeente van onze Heer Jezus Christus, broeders en zusters, jongens en meisjes,

1. Betaalt u graag belasting? Denkt u, als u uw aanslagbiljet leest: "Ha, fijn! Ik mag weer belasting betalen!" Dat kan ik mij niet voorstellen. De blauwe brieven van de belastingdienst zijn niet de leukste post die we krijgen. Hooguit als er een keer gemeld wordt dat je een paar honderd euro terug krijgt. Maar anders.....

Laten we maar eerlijk zijn, belasting betalen vinden we niet leuk. We doen het omdat het moet. En als we er onderuit zouden kunnen..... Er zijn mensen die er geen been in zien om de belasting te ontduiken. Je hoort regelmatig over belastingontduiking en fraude. Bij de grote jongens, de grote bedrijven. Maar ook bij de kleine baasjes. Zwart laten werken lijkt winstgevend. Voor je geweten ook?

We vinden de overheid nogal inhalig. En als er een accijnsverhoging komt of een belastingverhoging, dan zijn de rapen gaar. Het geeft onrust bij de vakbeweging en bij de werkgevers. En de arme mensen lijken de dupe te worden.

Ach, is het ooit anders geweest?

Toen de hertog van Alva in de 16^e eeuw de tiende penning wilde invoeren – namens Filips II – een extra belasting dus, was dat het sein voor een opstand in de Nederlanden.

In de dagen van de Heer Jezus – het begin van de christelijke jaartelling – was het niet anders. In het Joodse land kwam er oproer in het jaar 6 na Christus, toen de Romeinse keizer ook aan de inwoners van Judea het hoofdgeld oplegde. Een persoonlijke belasting van een sjekel per jaar. Dat kwam boven op de normale belastingen, die de Romeinse overheid inde.

Dan hebben we het nog niet over de tempelbelasting bij voorbeeld. Voor het onderhouden van de eredienst in Jeruzalem. Daarvoor werd iedereen van boven de twintig ook persoonlijk aangeslagen. Men moest toen ook heel wat belasting betalen, wil ik maar zeggen. En het ging moeizaam. Het zorgde voor onrust en onlustgevoelens bij de mensen.

Het is dus best een uiterst gevoelige kwestie, die men Jezus voorlegt in zijn laatste week op aarde.

¹ Ontleend aan: dr. Jakob van Bruggen, *Marcus, Het evangelie volgens Petrus*, Kampen 1988, p. 263 vv.

"Is het toegestaan belasting te betalen aan de keizer of niet? Moeten wij betalen of niet betalen?" (Marcus 12:14^b)

Een strikvraag is het, waarmee men Jezus denkt te kunnen vangen op een foute uitspraak, om Hem te kunnen aanklagen en overleveren aan de Romeinse overheid.

Bedenk bij dit stukje van het evangelie, dat Jezus hier niet een rustige verhandeling geeft over de overheid. Nee, Hij zegt hier een diepgaand woord in een heel scherpe confrontatie met spionnen van het Sanhedrin. Plaats van handeling: het rovershol, de tempel.

Dat in acht nemende willen we uit dit gedeelte – en andere – leren van onze Meester Jezus over onze houding tegenover *"allen, die gezag over ons ontvangen hebben"*. Uitdrukking uit zondag 39. Onze houding tegenover ouders, ambtsdragers, overheden. Tot en met de keizer en de koningin en de dienaars van de kroon. Het gaat dus om wat God zelf in het vijfde gebod van ons vraagt. "Eist", zegt ons leerboek zelfs.

Laten we luisteren naar het onderwijs en het voorbeeld van onze Meester, Jezus Christus. Hem zien we hier weer.

Jezus en de keizer: het beeld en de beeldenaar. Wordt het kruis of munt?

2. Ik leg in deze preek bewust het accent op die woorden: *"... en allen die gezag over mij ontvangen hebben..."* De gekozen schriftlezingen en het thema van de preek wijzen in die richting. Hoewel dat zinsdeel in de catechismus een bijzin is, een uitbreiding en toepassing van 'mijn ouders' aan wie ik, naar Gods gebod, alle eer liefde en trouw verschuldigd ben.

Het grootste gedeelte van de preek zal daar dan ook over gaan.

Maar we willen de ouders en de kinderen – onvolwassen en volwassen – niet vergeten.

"Toon eerbied voor uw vader en uw moeder. Dan wordt u gezegend met een lang leven in het land dat de HEER, uw God, u geven zal."

We gaan daarvoor vanuit Marcus 12 eerst even een jaar of twintig terug in het leven van de Heer Jezus. Naar toen hij 12 jaar was. We kennen het verhaal wel van de twaalfjarige Jezus in de tempel.

Slaat u maar even Lucas 2 op. Vers 40 – 52.

Daar vertelt Lucas over die gebeurtenis. Ik vertel het niet helemaal na. Het is bekend genoeg. Let even op het kader: de groei van het kind Jezus in wijsheid en de genade van God.

Ik vraag vooral even uw aandacht voor het begin van vers 51. *"Hij reisde met hen terug naar Nazaret en was hun voortaan gehoorzaam."*

Jezus was gehoorzaam aan Maria en Jozef, zijn ouders op aarde. Ouders die Hem niet begrepen.

Hij was niet ongehoorzaam geweest aan hen, toen Hij in de tempel achterbleef, in het huis van zijn Vader. Daar is Hij bezig met de dingen van zijn Vader. Wat er in de Bijbel staat over God en over de gezalfde Knecht van de Heer. Over Zichzelf dus.

Jezus' gedrag valt niet te bestempelen als eigenwijsheid of ongehoorzaamheid. Hij leefde en groeide onder de genade van God. Zo'n groeimoment zien we in deze gebeurtenis.

Maar dat gaat dieper dan Maria en Jozef op dat moment bevatten kunnen. Ook de woorden die Jezus spreekt. Woorden die meer zijn dan een geruststelling.

"Maar ze begrepen niet wat hij tegen hen zei.

...

Zijn moeder sloot alles wat er met hem gebeurd was in haar hart."

Ze begrepen het niet, maar ze bleven er wel over nadenken. En dat was de bedoeling ook. Het lijkt wel wat op de reactie van de strikvragenstellers in Marcus 12:17. Die waren met stomheid geslagen over wat Hij antwoordde.

Verbazing is niet de reactie van mensen die zich beetgenomen voelen. Maar van mensen die op de een of andere manier aan het denken zijn gezet, door een antwoord dat zij niet verwachtten.

Jezus was Maria en Jozef onderdanig. Hij was hun gehoorzaam. Hij luisterde naar wat zij zeiden.

Onderdanig zijn, gehoorzaamheid. Zulke woorden gebruikt de apostel Paulus in zijn brieven aan de christenen in Rome en Efeze bijvoorbeeld, als het gaat over de verhouding tussen ouders en kinderen. Of tussen heren en slaven, tussen overheid en onderdanen. Tussen christenen onderling ook. Je schikken naar hen, die gezag over je ontvangen hebben, bedoelt hij. Je schikken naar elkaar.

Onderdanig zijn, je onderwerpen, dat zijn geen begrippen die favoriet zijn in ons denken en onze beleving. We hikken er stevig tegenaan. Het doet bij ons zomaar de stekels rijzen of de haren ten berge. Als het bijvoorbeeld gaat om de hoofddoekjes van moslimvrouwen. Symbool van onderdanigheid en onderdrukking volgens velen in Nederland.

Maar Paulus typeert juist dit vijfde gebod als het eerste gebod (= eersteklas gebod) met een belofte (Ef. 6:1-3) Dat moet zijn lezers wat te zeggen hebben: de kinderen en de ouders, de slaven en de heren.

3. Terug nog even naar de onderdanigheid en de gehoorzaamheid van Jezus. Dat was zijn houding van jongs af aan. Dat is zijn hele leven op aarde zo gebleven. De Mensenzoon, die toch de Heer van hemel en aarde is. Hij heeft zich bewust en gelovig geschikt onder de wet van God en onder allen die over Hem, als mens, gezag ontvangen hadden.

Laten we goed bedenken, broeders en zusters, wat dit voor onze Heer betekende: zich vernederen en lijden.

In ieder geval is het vijfde gebod een gebod, waaronder mensen kunnen lijden. Je zult maar ouders hebben, die je leven kapot maken. Of een overheid, die onschuldigen straft en christenen vervolgt. Wat een lijden, voor ons mensen al. Des te meer voor de Heer Jezus, die zich bewust schikte in zijn vernedering en zijn lijden.

Hij had te maken met Joodse leiders die Hem uit de weg wilde ruimen. Hij heeft ervoor gekozen onder een Romeinse overheid geboren te worden, die vanaf het begin zijn tentakels ook naar Hem uitstreekte. Ook qua belastingheffing en tol. Keizer Augustus gaf een bevel. En Jozef en Maria moesten op reis naar Betlehem om ingeschreven te worden. Voor de belastingen. En volwassen geworden moest ook

Jesus het hoofdgeld betalen ten bate van Augustus' opvolger Tiberius, de keizer op het moment van Marcus 12.

Jesus heeft zelfs een keer te maken gekregen met de verdenking van belastingontduiking. Van de hoofdelijke tempelbelasting, nota bene. Het verplichte bedrag, dat iedere volwassen Jood moest bijdragen voor de tempeldienst.

Let wel: verplichte bijdrage. Niet eens v.v.b. (= vaste vrijwillige bijdrage).

"Betaalt jullie Meester het hoofdgeld niet?" Dat vroegen op een gegeven moment de inners van de tempelbelasting aan Petrus, een beetje agressief en vijandig. Misschien is het zelfs een constatering en daarmee een beschuldiging: "Jullie Meester betaalt de tempelbelasting niet!" Petrus zegt: "Ja." Hij staat met de mond vol tanden en heeft een vraag aan de Meester. Die Hij niet eens hoeft uit te spreken, Lees Matteüs 17:24-27 maar eens. Een interessant gedeelte. Met weer zo'n diep antwoord van Jezus Hij, die Zoon is van de Hemelse Vader, en kind aan huis in Gods paleis is feitelijk vrijgesteld van het betalen van de tempelbelasting. Koningszonen hebben vrijdom van belasting. Zo is het onder de volken ook. Maar Jezus wil geen aanstoot geven en betaalt de tempelbelasting, lezen we. Zelfs meer dan werkelijk nodig is.

Ze moeten Jezus dus wel hebben, belastingtechnisch gezien. Maar ook op een andere manier. De Joodse overheid wil Hem te pakken nemen en te pakken krijgen. In toenemende mate openbaart zich de haat en de vijandschap tegen Hem. Zonder dat het de Heer Jezus overvalt of verontrust. Zo is mijn weg, weet Hij. Daar heeft de Meester in Marcus 12 ook mee te maken.

4. We geven nu nog wat meer aandacht aan dit bijbelgedeelte. Kijk nog maar even mee in de Bijbel.

De overpriesters, schriftgeleerden en oudsten zijn afgedropen. Ze hadden Jezus naar zijn bevoegdheid gevraagd. Welke bevoegdheid hebt U om de tempeldienst stil te leggen?

Jezus had het hun niet gezegd, omdat zij op zijn tegenvraag niet durfden antwoorden. Hij had daarna de gelijkenis van de onrechtvaardige pachters verteld. En ze hadden deksels goed begrepen dat Hij met het oog op hen die gelijkenis gesproken had. Ze hebben er niet van terug. Ze zijn bang voor de scharen en druipen af, hun rovershol weer in.

Maar ze zijn nog niet uitgespeeld, denken ze. Ze hebben nog meer troeven achter de hand. Het al vaker geprobeerde middel van de strikvraag. Ze sturen een paar van hun leerlingen naar Jezus, vertelt Matteüs. Lucas noemt ze spionnen, die zich voordoen als vrome mensen.

Marcus zegt: een paar mensen uit de partij van de Farizeeën en een paar uit de partij van de Herodianen. Dat zijn mensen die graag de familie van Herodes aan de macht willen zien. Ook in Judea. Liever een vazalvorst aan het hoofd, dan onder rechtstreeks bestuur van een stadhouder als Pilatus, is hun stellingname.

Mooi uitgekookte combinatie dus! Wat Jezus ook zal antwoorden op hun kwestie, Hij zal het altijd verkeerd doen, denken zij. En ze hebben altijd een reden om Hem aan te klagen.

Ze proberen Jezus eerst ontvankelijk te maken voor hun valkuil. De slijmerds! Moet je ze horen vleien.

"Meester, we weten dat u oprecht bent en dat u zich aan niemand iets gelegen laat liggen. U kijkt niemand naar de ogen, maar geeft in alle oprechtheid onderricht over de weg van God." (vs. 14)

Ze masseren Jezus met hun complimenten, om Hem er des te gemakkelijker in te laten tuinen. Hoe comfortabeler Hij zich voelt, des te gemakkelijker doet Hij een riskante uitspraak. Denken zij.

"Is het toegestaan belasting te betalen aan de keizer of niet? Moeten we betalen of niet?"

Zegt Jezus 'Ja', dan zullen ze Hem kunnen beschuldigen van heulen met de bezetter. Of dat Hij zich als Heer boven de keizer verheven acht.

Zegt Hij 'Nee' dan kunnen ze Hem pakken op ongehoorzaamheid en een opstandige houding tegenover de Romeinse overheid. En hebben ze zeker voldoende reden om Hem uit te leveren. Want de Herodespartij wil rust in de tent houden.

Ze hebben het mooi voor elkaar. "Hier kan die Jezus nooit onderuit," denken ze. "We hebben hem te pakken."

Maar Jezus doorziet hun gemene toneelspel. "Waarom testen jullie Mij?" Vraagt Hij. "Waarom stellen jullie mij op de proef?"

Dan laat Hij een geldstuk halen.

Als ze een munt gebracht hebben vraagt Jezus: *"Van wie is dit een afbeelding en van wie is het opschrift?"*

Dat is voor hen een makkelijke vraag. Dat zien ze zo. Dat is de kop van keizer Tiberius. En het opschrift op de munt vermeldt zijn naam. "Keizer Tiberius Verheven zoon van de goddelijke Verhevene (Augustus)."

Klaar als een klontje. Herkenbaar en leesbaar in één blik. "Dat is de keizer." Ze herkennen hem van de munt. Zijn beeldenaar staat er op.

De kop van de keizer kennen ze. Maar herkennen ze het beeld van God ook? Het beeld van de Vader?

Jezus weet van niet en maakt hun dat duidelijk. Dat verwijt Hij hen. Ze zeggen: u leert de weg van God in waarheid. Maar ze geloven er geen snars van. Jezus, de Zoon van de Vader, is voor hen een tegenstander, die uit de weg geruimd moet worden. Een bedreiging voor hun macht en voor hun rust.

Hier merken we de diepere laag in de woorden van Jezus, die hen met verbazing doet reageren. Op dit niveau speelt het gesprek zich af voor de Meester. Het gaat weer om Hem.

"Toen zei Jezus tegen hen: Geef wat van de keizer is aan de keizer, en geef aan God wat God toebehoort."

Wat de keizer toekomt, is wel duidelijk, die sjekel van het hoofdgeld, de denarie van de personele belasting. Maar ze moeten aan de keizer niet geven wat God toekomt. Wat is dat dan? Goddelijke eer soms? Ja, ook dat niet. Maar ze moeten Jezus niet aan de keizer en de Romeinse overheid uitleveren. Dat zijn ze namelijk wel van plan. Dat is hun kwade opzet.

Ze moeten God geven wat God toekomt. Alle eer en geloof en vertrouwen.

Ongetwijfeld. Maar zit er in deze diepere laag van Jezus' woorden ook een zinspeling

op het offer dat Jezus zelf gaat brengen? Het offer van zijn leven aan God tot verlossing van zijn volk.

Jezus heeft het een tijdje geleden tegen zijn leerlingen gezegd: "*Want ook de Mensenzoon is niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen en zijn leven te geven als losgeld voor velen.*" (Marcus 10:45)

Jezus weet dat Hij op weg is naar het kruis. Nog twee dagen. Hij weet dat de Joodse leiders hem aan de heidenen zullen overleveren. Dat is de wil van God. Maar dat betekent nog niet dat Hij hun plannen goedkeurt? Hij ontmaskert de huichelarij en zet de mensen aan het denken.

5. Wordt het kruis of munt? Jezus en de keizer. Jezus weet het en heeft er voor gekozen. Het wordt het kruis. Wat God toekomt, geeft Hij aan God, zijn leven als losprijs voor zijn volk.

Het kruis van Jezus wordt onze munt, ons hoofdgeld bij God, waarmee betaald wordt en waardoor uiteindelijk de vreemde overheersers van deze aarde zullen verdwijnen.

Jezus buigt gehoorzaam zijn hoofd onder de vreemde overheerser, de keizer van Rome. In Judea vertegenwoordigd door stadhouder Pontius Pilatus. Zie uw Heer straks staan voor de rechtbank van de stadhouder. Misschien staat een borstbeeld van keizer Tiberius wel op de achtergrond. Wie zal het zeggen. Overal is hij immers aanwezig. Rome's macht strekt zijn tentakels uit tot in de verste hoeken van het rijk. Ook de Mensenzoon moet er aan geloven. Zo lijkt het.

Hij vernedert zich inderdaad tot in de dood aan het kruis. Onschuldig veroordeeld in naam van de keizer, door Pontius Pilatus. Uitgeleverd door zijn eigen volk. Niet op valse voorwendselen, niet omdat Hij in hun valstrik is gestapt. Maar op zijn eigen woorden, zijn openbare getuigenis voor de hogepriester Kajafas.

"U zegt terecht, dat Ik de Zoon van God ben." Dat is zijn getuigenis. En het is waar. Hij is het beeld van de Vader. Herkenbaar. Maar dan moet je wel naar Hem luisteren en in Hem geloven.

De kop van de keizer is herkenbaar. De mensen hebben hem geregeld in de hand. En ze verwensen hem wellicht. Maar het beeld van God, Jezus, is hoorbaar en zichtbaar in zijn woorden en zijn daden. Zijn lijden en zijn verheerlijking.

Jezus en de keizer: het beeld en de beeldenaar. Wordt het kruis of munt?

Het antwoord geeft Jezus zelf. Kruis!

Dan nog de vraag: wat leren wij nu van Jezus' houding tegenover de keizer en de andere overheden?

Zijn onderdanigheid, zijn gehoorzaamheid, zijn vernedering en lijden zijn ons ten voorbeeld. Lijden aan het vijfde gebod wellicht, in de navolging van onze Heer. Misschien moeten we vooral in die trant een gedeelte als Romeinen 13 over de overheid lezen. Ze zijn allemaal door God gesteld. Overheidsgezag bestaat alleen maar bij de gratie van God.

Paulus blijkt de woorden van de Heer Jezus te kennen. Hij schrijft:

"U moet haar gezag dus erkennen, en niet alleen uit angst voor Gods toorn, maar ook omwille van uw geweten. Daarom betaalt u ook belasting en staat wie belasting int in dienst van God.

Geef iedereen wat hem toekomt: belasting aan wie u belasting verschuldigd bent, accijns aan wie u accijns verschuldigd bent, ontzag aan wie ontzag toekomt, eerbied aan wie eerbied toekomt." (Rom. 13:5-7)

Hoe belijden we het ook al weer in de catechismus?

"Dat ik aan mijn vader en moeder en aan allen die gezag over mij ontvangen hebben, alle eer liefde en trouw bewijs, mij aan hun goede onderwijzing en tucht met gepaste gehoorzaamheid onderwerp en ook met hun zwakheid en gebreken geduld heb, omdat God ons door hun hand wil regeren."

Kijk ook voor dit vijfde gebod maar naar uw Heer Jezus Christus en volg Hem na. Van lijden tot heerlijkheid.

Amen.